

Macbeth v Očistci—Mezi Peklem, Nebem a Rokem na vsi

„*Macbeth je nejkratší a nejsevřenější Shakespearovou tragédií, cele soustředěnou na ústřední dvojici kusu. Úprava pro Divadlo U Stolu z této skutečnosti vychází, opírá se o ni a dále ji prohlubuje volbou a uplatněním škrťů, propojením některých scén a vyostřením situací,*“ (Program k inscenaci Macbeth). Režisující herec František Derfler se této koncepcí držel ve své inscenaci tak dokonale, že škrty nepostihly jen text a některé scény Shakespearovy tragédie o skotském šlechtici, ale, zdá se, i celkovou atmosféru a vyznění hry. V jeho vedení je kus ještě sevřenější a „osekanější“, takže z něj ve výsledku zbývá jakési rachitické, předsmrtně se cukající torzo, zhusta pocákané krví, vydávající hlavně „rvačky jek a ryk“, méně již srozumitelné hlásky a grimasy, kterých by se mohl divák při interpretaci (a případné identifikaci s tragédií hrdinů) zachytit.

Ne, že by ona neuchopitelnost a snad i chladnost a odtažitost inscenace byla vinou herců. Viktor Skála jako Macbeth, Helena Dvořáková jako jeho Lady, či Igor Ondříček v roli Macduffa hrají ze všech sil, ve vypjatých scénách (o kterých ve své poznámce mluvil Derfler) plynule střídají extrémní polohy (což je nejzřejmější na Lady Macbeth, která téměř během vteřiny musí projít od vzteku k pohrdání, až k rozněžnění a touze), a v případě Ondříčka podávají velmi subtilní, intimní a možná tím i silnější výpověď o tom, co se odehrává v nitru postav (Macduffovo tiché vnitřní zlomení nad zprávou o smrti jeho dětí—jeho „kuřátek“—které se projeví pouze ztišením hlasu, krátkým, sotva postřehnutelným zavravoráním a opřením se o stěnu „hradu“, tj. o solidní kamennou stěnu sklepní scény). Herecké ztvárnění tří čarodějnic je již poněkud problematictější (čtete: *seriálovější*, popříp. *prvoplánovitější*), ale pokud si jeden odmyslí jejich prapodivné taneční kreace a dosti nesrozumitelnou angličtinou pronášené pasáže (ovšem význam umístění několika anglických veršů z originálního textu do jinak české inscenace autorce této recenze bez bližšího vysvětlení jednoduše uniká), tak zbyde celkem průměrný, avšak snesitelný obraz „babic, sudic“. To, co je onou pomyslnou dýkou, která probodává tuto inscenaci, není však přímo herectví těchto tří (ani jiných) představitelk. To, co rozbíjí strukturu a soudržnost už tak již dostatečně vykostěného (a tedy opory zbaveného) děje, je prostředí, ve kterém se postavy divoce zmítají a třeští. Macbeth se neustále chytá stěn svého hradu, ty jediné mu však poskytují potřebný ustalovací prvek. Ostatní složky inscenace naopak jeho vnitřnímu chaosu ještě přidávají.

Hudební ukázky, jako vytržené z pohádky Jiřího Trnky, či z jiného slovanského počínu (na mysl tanou například Lašské tance), dělají z téma z Glamisu a Cawdorů spíše kníže slezské a markrabě moravské. Železné, industriální konstrukce, které kromě

vyvýšeného hranatého podia uprostřed herního prostoru tvoří jediné vybavení scény, zase propůjčují Macbethovi roli hornického předáka na dole Peklo. Časově nezařaditelné kostýmy, sestávající povětšinou z kabátů a ostatního oblečení nevýrazných, tmavších barev, sice svým nositelům propůjčují vágně vojenský nádech, ale stejně tak by se hodily na sedláky ze vsi či na zbytky lidstva, přeživší jadernou katastrofu (s výjimkou rudých plášťů ústřední dvojice, které „vtipně“ naznačují prostředky, kterými se Macbeth a jeho Lady dostali k moci). Dýky, použité k vraždě krále a jeho syna, jsou nahrazeny opotřebovanou sekyrkou, která snad kdysi stínala hlavy slepic a sekala kopřivy. Čarodějnice míchají své kouzlo v plechovém kýblu na vytírání podlahy (v té chvíli ještě více vyvstává absurdita toho, že část veršů pronášejí „anglicky“).

Derflerova inscenace je plná protikladů, ty však o sebe drhnou spíše než by do sebe zapadaly, a výsledek tak zůstává na půli cesty. Hudba a zvuky burácí z reproduktorů, scéna se střídavě noří do tmy, stínu a ostrého světla, postavy přibíhají ze všech možných směrů, odkřičí či odšeptají své repliky a pak zase odkvačí. Divákova pozornost je neustále rozbíjena, na Shakespeara není čas ani možnost se soustředit. Macbeth se sice chytá stěn, či hledá útočiště v klíně své ženy, stočený ve fetální poloze vzdoruje útokům okolního prostředí i vlastního bouřícího nitra, divák se však kromě sedadla či svého souseda nemá chytit čeho. Po divoké jízdě mezi skotským vřesovištěm a moravskou vesnicí, po přeskokách mezi alžbětinským dějištěm a pseudo-moderním, freudovsko-historickým výkladem děje (Lady a její touha po moci rovnající se touze po sexuálním uspokojení, či pohanský svět čarodějnic, ke konci sesazený počínající vládou křesťanského kříže, vykresleného na podlahu scény stínem Malcolmova meče), zůstává jen pocit silné závratě a bolehlav. Z brněnského Macbetha nezbyvá ani to, co kdysi v Brně zbylo z anděla.

Macbeth. Divadlo U Stolu. Překlad: Jiří Josek. Úprava, režie a výběr hudby: František Derfler. Scéna a kostýmy: Milivoj Husák. Choreografie: Hana Charvátová. Jazyková spolupráce: Duncan Hendy.